

EMPLAÇAMENT DEL PALAU REIAL DE PALAMÓS

PER

PERE TRIJUEQUE

El tretze de maig de 1554, Ferran Folc de Cardona, duc de Soma, comte de Palamós, baró de Bellpuig i de Calonge, i gran almirall del regne de Nàpols, va fer donació al seu procurador, Joan de Canyellas, ciutadà de Barcelona, de tot l'edifici i terreny que antigament rebia el nom de «lo palau del senyor compte». A l'escriptura, que es conserva a l'Arxiu Històric de Girona, districte notarial de la Bisbal, secció de Palamós, llibre núm 573, s'esmenta l'estat ruïnós en què es trobava, amb les parets que foren enderrocades i cremades durant la presa i destrucció de Palamós pels turcs de Barba-rossa, l'any 1543.

Quan parla del lloc on era construït, el situa junt als murs de Palamós, a la plaça anomenada «Cambassa»⁽¹⁾, que afronta per llevant amb propietats de Pere Ropidera, fuster, i dels hereus de Nicolau Bertran, mariner; pel sud amb el «camí que va a la Caleta i al Mirador»; per ponent amb el mar; i pel nord amb una propietat de Joan Canyet dels Molins, mercader de la vila de Palamós.

La troballa d'aquesta escriptura ha estat una fita important per a arribar a situar, per fi, l'emplaçament de l'antic Palau reial de Palamós, motiu de discrepància entre els historiadors que, fins ara, l'han investigat.

(1) El trobo escrit de les següents formes: Cambassa, Cambasse i plaça d'en Bassa.

ANTECEDENTS

En el treball titulat *El Palau Reial de Palamós* de l'historiador palamosí Lluís Camós i Cabruja es fa un recull de tot el que hom coneixia sobre el citat palau o casa forta. L'autor centra la investigació fonamentalment a partir de documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i quan es refereix al lloc on era construït, diu textualment: «No gaire més afortunades han estat les nostres investigacions per fixar el lloc precís del seu emplaçament. Els documents no ens diuen altra cosa sinó que estava situat enfront del mar. En Botet i Sisó, en el volum corresponent a la província de Girona de la Geografia General de Catalunya, el suposa edificat al cantó Sud de la població i en la part més alta d'ella, i diem el *suposa*, des del moment que no ens diu les rahons que té per a fer una afirmació tant concreta sobre aquest particular». Així doncs, reconeix que no pot situar-lo perquè no disposa de les dades necessàries. Efectivament, els documents fins ara coneguts, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a l'igual que els pergamins de l'Arxiu Històric de Palamós, no donen cap mena de pista sobre l'emplaçament, si exceptuem que era edificat enfront del mar.

La Gran Enciclopèdia Catalana⁽²⁾, referint-se al Palau reial de Palamós, diu que «Prop d'on hi havia hagut el convent d'agustins, al Pedró, fou bastit el palau reial, ampli casal per a hostatjar el rei, que el 1329 fou confiat a Bernat Pallarès i posteriorment fortificat; fou completament destruït el 1694 en l'atac de l'exèrcit francès dirigit pel general Noailles, que dominà la vila fins al 1695». Realment, els francesos no varen destruir el palau reial quan ens envairen l'any 1694, sinó que enrunaren la fortalesa o ciutadella, construïda durant els segles XVI i XVII en el lloc conegut com «Sa Punta» de Palamós, on actualment hi ha la «pedrera» oberta quan fou construït el moll Nou. Aquesta fortalesa contenia, dins dels seus murs, el primer convent dels agustins i l'antiga capella de Nostra Senyora de Gràcia. Totes aquestes construccions eren a uns 400 m del Pedró, on els agustins edificaren el segon convent a principis del segle XVIII, o sia, uns anys després de la destrucció de la ciutadella pels francesos. Per tant, hi ha hagut una confusió, car considera com a Palau reial un conjunt d'edificacions de construcció molt més recent.

RECALL-RESUM DE DADES HISTÒRIQUES

Abans de passar a descriure el procés emprat per localitzar el lloc

(2) Volum 11, pàg 195 (Edició de 1978).

on era edificat el palau reial de Palamós i a fi de disposar de la informació necessària per a conèixer les seves fites històriques més importants, faig un petit resum, partint, entre d'altres, de les dades recollides i publicades pel citat Lluís Camós i Cabruja.

—1277. El Palau Reial de Palamós ja era edificat quan el rei Pere II *el Gran* va comprar el Castell de Sant Esteve de Mar i fundà Palamós («Palamors»).

—1286-1288. Arnau sa Bruguera, batlle de Palamós, donà compte de les obres de conservació realitzades a la cambra del rei i a les torres i mur del palau en el transcurs dels anys 1286, 1287 i 1288.

—1291. El rei Alfons encomanà la batllia i el palau de Palamós a Pere de Moyó i, un any més tard, l'establí al ciutadà de Barcelona, Guillem Baster.

—1327. El rei Jaume II l'anomenà *hospitium sive palacium nostri loci de Palamors* i l'establí per un període de dos anys al ciutadà de Girona Guillem Bru, i passà tot seguit (1329) a ser propietat de Bernat Pallarès i dels seus descendents.

—A l'últim terç del segle XIV, el rei Joan I l'anomenà *palacium regium atque nostrum in loco de Palamós situm* i, concretament el 1394, Pere Pallarès, descendent de l'esmentat anteriorment, el va vendre, junt amb el Castell de Sant Esteve de Mar, a Berenguer de Cruïlles.

—1407. Essent propietat de Bernat de Cruïlles, fill de Berenguer, va succeir un incident interessant⁽³⁾. Els jurats de Palamós li demanaren les claus del palau per recollir-s'hi els habitants de la vila, junt amb els seus béns de valor, en cas de guerra o d'atac de naus pirates. Es veu que era un costum establert des de feia molts anys. Bernat de Cruïlles els contestà que no tenia cap obligació de donar les claus perquè posseïa el palau en propietat i que tant ell com el seu pare l'havien fortificat per al seu ús exclusiu, però, en atenció als habitants de la vila, estava disposat a facilitar-los l'entrada en cas de perill. En aquest document que es conserva a l'Arxiu Històric de Palamós, es reafirma la seva situació enfront del port i que havia estat construït abans de la fundació de la vila de Palamós.

—A finals del mateix segle XV, quan per decisió del rei Ferran II, la vila i batllia de Palamós es convertiren en comtat, el palau va passar a ser propietat de qui en fou el primer comte, Galceran de Requesens, i dels seus descendents.

(3) NARCÍS PAGÈS, *Un incidente curioso*, «Semanario de Palamós», 28-VIII-1884.

INVESTIGACIÓ DE L'EMPLAÇAMENT

Així com Lluís Camós i Cabruja va adreçar-se a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a l'Històric de Palamós a la recerca de documents referits a la vila en general i al palau en particular, aquest treball es recolza en els fons notarials del districte de la Bisbal, secció de Palamós, conservats a l'Arxiu Històric de Girona. Aquest fons conté més de sis cents llibres d'escriptures dels notaris de Palamós que abasten des de l'any 1287 fins al 1873.

Les escriptures o contractes referents a la compra-venda de patis o cases dins dels murs de la vila de Palamós són molt interessants per a conèixer tot el procés de creixement de la vila i, en ells, es pot seguir de molt a prop la construcció d'habitatges i la formació de nous carrers. Per això he recollit totes les referències que, d'una manera o altra, tenen relació amb el palau, a fi de situar-lo definitivament en un plànol format per a cadascun dels habitatges.

De l'anàlisi de l'escriptura de donació del palau, esmentada al començament d'aquest treball, és possible treure'n conclusions. Cal destacar el fet de la destrucció del palau, l'any 1543, durant el saqueig i incendi de Palamós pels turcs de l'esquadra del lloctinent de Barba-rossa. Abans, però, ja havia estat restaurat i pràcticament reedificat més d'una vegada en temps de Pere Pallarès i de Bernat de Cruïlles, segurament per pal·liar l'acció destructora que la proximitat del mar havia provocat a les seves antigues parets. A més a més, en el transcurs d'alguna de les reparacions, li havien afegit murs i fossats per a defensar-lo millor, d'acord amb els nous sistemes d'atac. També és interessant constatar que el lloc on era construït rebia el nom de «plaça de Cambassa» que, com veurem més endavant, ha estat una peça cabdal per a localitzar el palau.

Primerament i abans d'iniciar el procés de recerca del lloc on era construït, cal identificar el «palau del senyor Comte», citat en l'esmentada escriptura, amb el «palau reial» del temps de Pere Pallarès i dels Cruïlles. Es tracta en realitat del mateix edifici?

Per poder arribar a aquesta conclusió cal recular a l'any 1497. Llavors, Galceran de Requesens, primer comte de Palamós, va establir⁽⁴⁾, dividit en solars, una part del «pati del palau» situat al lloc anomenat «Cambassa». Foren afavorits els següents veïns de Palamós: Francesca, vídua de Jaume Çefont, *irurgius*; Joan Busot, mariner; Joan Ropidera, fuster; Joan Puig, mariner; Vicenç Deusovol, mariner; Pere Saborit, bo-

(4) Arxiu Històric de Girona (AHG). Notaris de Palamós (NP), núm 546 (2/4/1497).

ter, i Joan Bofill, ferrer. Tots aquests patis afrontaven, pel vessant de ponent, amb el pati del palau o amb el propi palau i, per llevant o pel nord, amb un camí públic. Un d'ells també afrontava pel sud amb el mur de la vila. De fet formaven una «L» invertida que tancava el pati restant del palau, pels vessants de llevant i nord. Es clar, doncs, que el palau continua essent el mateix edifici esmentat en el fragment de l'escriptura transcrita al principi, i el lloc escara rep el nom de «Cambassa».

Reculant encara més, fins a l'any 1466, trobem que en Francesc Hospital, mercader de Sant Feliu de Guíxols i aleshores senyor de la vila i palau de Palamós, establí uns quants patis a diferents veïns de Palamós, partint d'unes propietats que posseïa al vessant de llevant de la seva casa (palau)⁽⁵⁾. Francesc Hospital és pràcticament un desconegut a la història escrita de Palamós. No he trobat, per ara, esments d'ell en cap dels treballs d'història palamosina. Va ser el senyor de Palamós després de Martí Guerau de Cruïlles⁽⁶⁾ (últim de la casa dels Cruïlles que va posseir el domini directe de Palamós), i abans de Galceran de Requesens (primer comte de Palamós). Abans, havia estat procurador de l'abat del monestir de Sant Feliu de Guíxols i actuà de batlle de sac de les possessions que el citat monestir posseïa a les parròquies de Vila-romà i Vall-llobrega. A partir de l'any 1456, va gaudir del domini de la vila de Palamós per compra feta a Martí Guerau de Cruïlles que l'havia adquirit, el mateix any, mitjançant la compra d'un censal, amb posterior empenyorament, al seu germà Guerau Gelabert de Cruïlles, anterior senyor de Palamós⁽⁷⁾.

Les propietats que Francesc Hospital establí varen ser assignades a Pere Pomaton, sabater; Joan Ferrer, hostaler, i a Griselda, muller de Bernat Carraro, mariner. Els tres patis afrontaven, pel vessant de llevant, amb les corresponents cases dels establerts i per ponent, amb el fossat del palau, mitjançant camí de nova creació. Francesc Hospital va fer especial èmfasi que no podrien cerclar ni construir bassa ni cloaca, per decorum i en atenció a la gent que anés al palau.

Totes les escriptures d'establiment comencen amb el següent ritual *Noverint universi, quod Ego Franciscus Hospitalis mercator Sancti Felicis Guixellensis, dominus Palatii de Palamosio et etiam dominus direc-*

(5) AHG. NP, núm 531, (20/1/1466) (21/1/1466) (23/1/1466).

(6) AHG. NP, núm 29, (29/7/1456). Francesc Hospital diu posseir tots els dominis directes que foren de Martí Guerau de Cruïlles, sobre tota la batllia de Palamós.

(7) AHG. NP, núm 29, (10/3/1456). Martí Guerau de Cruïlles prengué possessió de la vila de Palamós de mans del seu germà Guerau Gilabert de Cruïlles.

tus totia ville et punte de Palamosio... Encara que en les escriptures no esmenta el nom «Cambassa», no crec que hi hagi cap dubte a afirmar que el seu palau és el mateix que més tard diu posseir Galceran de Requesens.

Com he dit, Francesc Hospital havia rebut el domini de mans de Martí Guerau de Cruïlles, successor, entre d'altres, de Bernat i de Berenguer de Cruïlles, senyors del Castell de Sant Esteve de Mar i del palau de Palamós. L'últim, com he esmentat abans, l'havia comprat a Pere Pallarès l'any 1394. Per tant, es veu clarament que el «Palau del senyor Comte» és el mateix «Palau Reial» construït des d'abans de la fundació de Palamós.

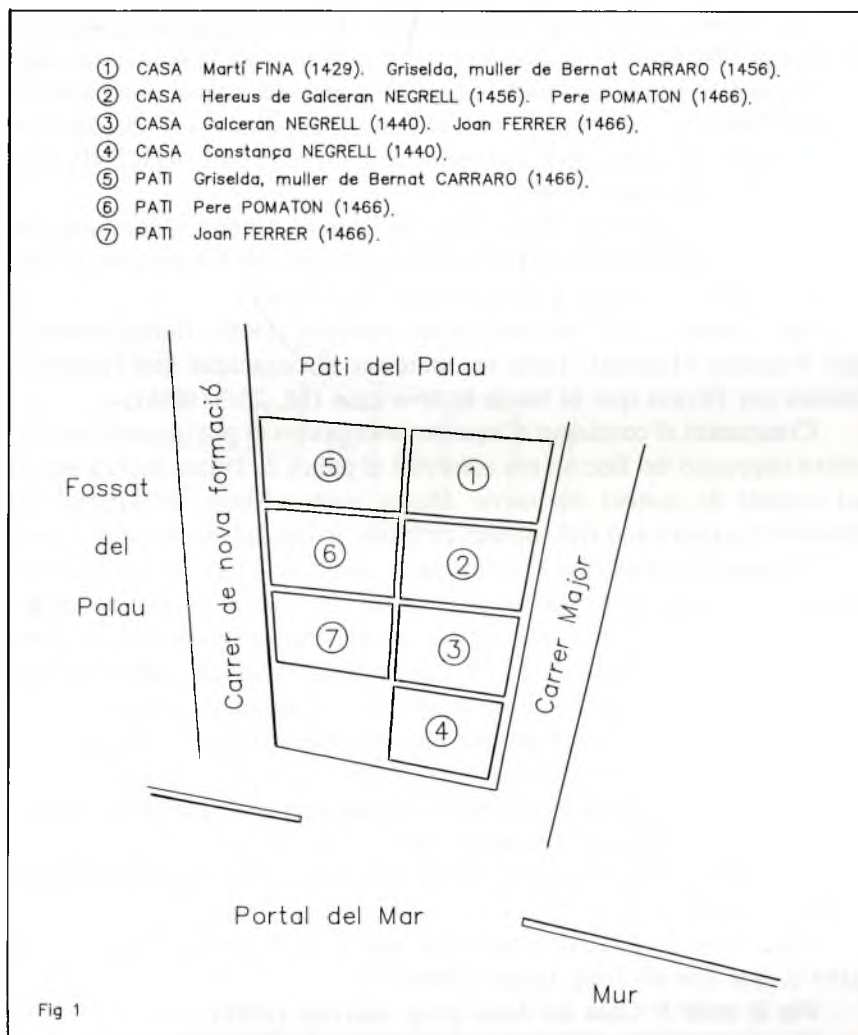
CERCLES DE LOCALITZACIÓ

Per situar el Palau i poder relacionar el lloc on era construït amb l'estructura actual de Palamós, faré ús d'un seguit d'escriptures de compra-venda i d'establiment, que abasten des del segle XV fins a principis del segle XVI. Amb les dades obtingudes i especialment amb les afrontacions corresponents, construiré un entramat de cases i patis, en mig del qual hi haurà finalment el palau. Aquest entramat estarà format per hipotètics cercles concèntrics que correspondran, cadascun d'ells, a diferents períodes d'establiment o venda; essent, per tant, més recents en el temps, com més a prop estiguin del palau.

El *cercle exterior* (fig 1) i per tant el més antic, es pot confeccionar a partir de dues escriptures de venda, una de donació i les corresponents als establiments atorgats per l'esmentat Francesc Hospital. Recordem que varen ser afavorits, Pere Pomaton, Joan Ferrer i Griselda, muller de Bernat Carraro. Recordem també que els tres patis motiu dels establiments, afrontaven pel vessant de llevant amb les corresponents cases dels agraciats. Ara, doncs, cal situar aquestes cases.

Fig 1, núm 1. Casa de Martí Fina (1429), que després (1456) fou de Griselda, muller de Bernat Carraro. Els administradors i obrers de la capella de Santa Maria de Palamós (església a partir d'aquest any) varen vendre la casa a Martí Fina. Afrontava per llevant amb el carrer Major i per ponent amb el pati del palau (AHG.NP, núm 510, 25/6/1429; venda). El mateix Martí Fina la vengué a Griselda, muller de Bernat Carraro. Les afrontacions són les mateixes de l'anterior, però el document afegeix que pel sud hi havia una propietat dels hereus de Galceran Negrell (AHG.NP, núm 29, març del 1456; venda).

Fig 1, núm 2. Casa de Galceran Negrell (1456), ja esmentat. Fou venuda a Pere Pomaton (1466).

Fig 1, núm 3. Mitja casa de Galceran Negrell (1440) que la va vendre a Joan Ferrer (1456).

Fig 1, núm 4. Casa de Galceran Negrell (1440). Caterina, vídua de Pere Negrell, donà en heretatge a la seva filla Constança, mitja casa que era a prop del «Portal del Mar» de Palamós. Afrontava, per llevant amb el carrer Major; pel sud amb el mur de la vila de Palamós; per ponent amb el pati del palau; i pel nord amb l'altre meitat de la casa que era del seu fill, Galceran Negrell (AHG, NP, núm 33, 1440; donació).

Fig 1, núm 5. Pati de Griselda, muller de Bernat Carraro (1466), establert per Francesc Hospital. Era situat a ponent de la seva casa (núm 1). Afrontava, per llevant amb la seva casa; pel sud amb el pati establert a Pere Pomaton; per ponent amb el fossat del palau, però quedava un espai per fer un carrer nou; i pel nord amb un altre pati (AHG.NP, núm 531, 20/1/1466; establiment).

Fig 1, núm 6. Pati de Pere Pomaton, sabater (1466). Com l'anterior li fou establert per Francesc Hospital. Afrontava, per llevant amb la seva casa. La resta era igual a l'anterior (Íd, 21/1/1466).

Fig 1, núm 7. Pati de Joan Ferrer, hostaler (1466). També establert per Francesc Hospital. Tenia les mateixes afrontacions que l'anterior, menys per llevant que hi havia la seva casa (Íd, 23/1/1466).

Comparant el contingut d'aquestes escriptures es pot obtenir una primera impressió del lloc on era construït el palau de Palamós. Era plaçat al vessant de ponent del carrer Major, molt a prop del «Portal del Mar»⁽⁸⁾, la porta sud del sistema defensiu palamosí, en front del port.

El *cercle del mig* (fig 2) es forma a partir de les dades que figuren en certes escriptures d'establiment de patis atorgats per Galceran de Requesens l'any 1497, i d'altres escriptures de compra-venda de cases i patis. Per ser més tardà que el cercle exterior, s'ha de considerar que les afrontacions del vessant de ponent que citen el palau o el pati del palau, eren plaçades més a prop seu que les del cercle exterior, o bé al mateix nivell de les esmentades abans.

Fig 2, núm 5. Casa de Joan Resclosa, mariner (1497), que fou de Griselda, muller de Bernat Carraro (1466), ja descrita.

Fig 2, núm 6. Casa de Joan Busot, mariner (1497), que fou de Pere Pomaton (1466), Íd.

Fig 2, núm 7. Casa de Francesca, vídua de Jaume Çefont, *cirurgio* (1497), que fou de Joan Ferrer (1466), Íd.

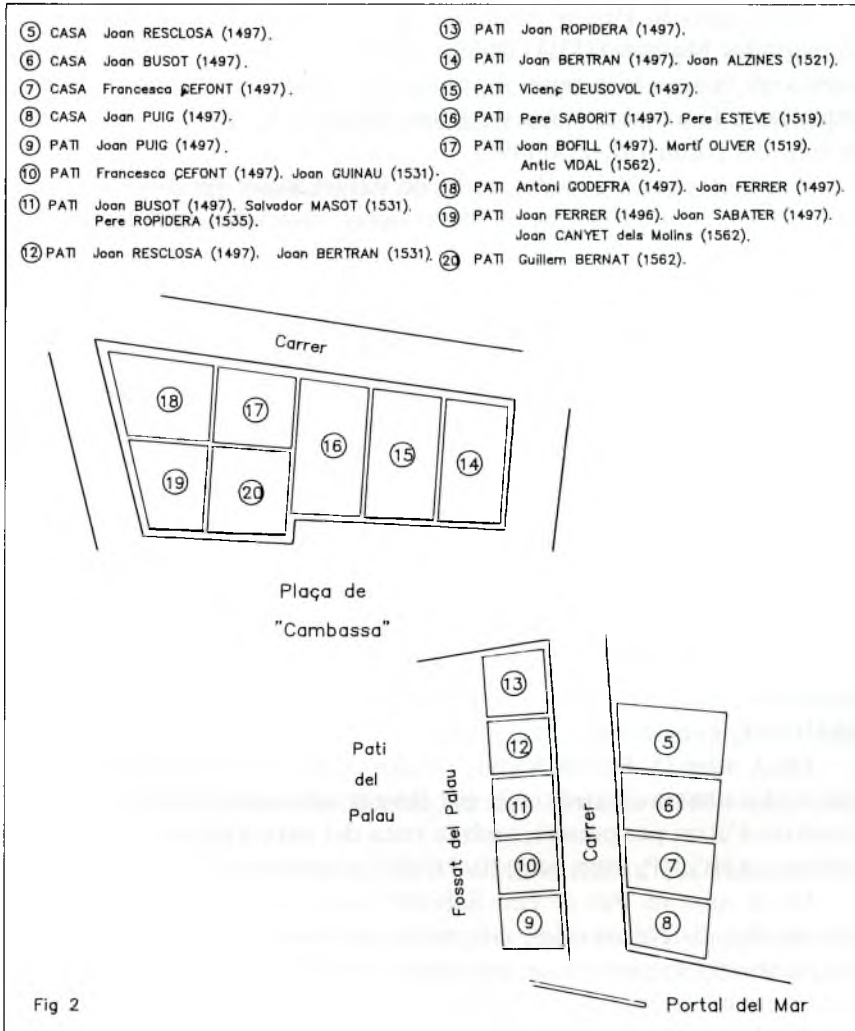
Fig 2, núm 8. Casa de Joan Puig, mariner (1497).

Els següents, del núm 9 fins el 18, foren establiments del comte de Palamós, Galceran de Requesens.

Fig 2, núm 9. Pati de Joan Puig, mariner (1497). Part del pati del palau, situat al lloc anomenat «Cambassa». Afrontava, per llevant amb

(8) Des de molt antic, la vila de Palamós era travessada, de nord a sud, pel carrer Major i quan es varen construir els murs de la vila, deixaren dues portes d'entrada. Una, al nord, anomenada «portal de la Bassa», fent al·lusió a la bassa del molí construït a prop de l'actual carrer Cervantes (es tracta de l'antic «molí d'en Bernat Pallarès»). L'altra, al sud, anomenada del «portal de Mar», era al final de la baixada que actualment enllaça el Carrer Major amb la «Planassa».

la seva casa (núm 8), mitjançant un carrer; pel sud amb el mur de la vila; per ponent i nord amb la resta del pati del palau (AHG.NP, núm 546; 2/4/1497, establiment).

Fig 2, núm 10. Pati de Francesca, vídua de Jaume Çefont, *cirurgio* (1497), que més tard va ser de Joan Guinau (1531). Afrontava, per llevant amb la seva casa (núm 7), mitjançant un carrer; pel sud amb un altre pati; per ponent amb el pati del palau; i pel nord amb el pati establert a Joan (Resclosa) Busot (Íd, 2/4/1497).

Fig 2, núm 11. Pati de Joan Busot, mariner (1497), que després fou de Salvador Mascort (1531) i de Pere Ropidera (1535). Afrontava, per lleuant amb la seva casa (núm 6), mitjançant carrer; pel sud amb el pati establert a Francesca, vídua de Jaume Çefont; per ponent i nord amb le pati del palau (Íd, 2/4/1497).

Pere Gotes (1531), corder, tutor de Rafael Busot (probablement fill de Joan), el va vendre a Salvador Mascort, mercader de Palamós. Les afrontacions ja no eren les mateixes degut al canvi de propietaris dels patis veïns. Al sud tenia el pati de Joan Guinau i al nord la «botiga» de Joan Bertran (AHG.NP, núm 56; 17/5/1531, venda).

Salvador Mascort (1535) el va vendre a Pere Ropidera, fuster, propietari del pati núm 13 (AHG.NP, núm 571; 22/6/1535, venda).

Fig 2, núm 12. Pati de Joan Resclosa, mariner (1497), que després (1531) fou de Joan Bertran (Íd, 2/4/1497).

Joan Resclosa el va vendre a Joan Bertran, que hi edificà una «botiga».

Fig 2, núm 13. Pati de Joan Ropidera, fuster de Calonge (1497). Afrontava per llevant i nord amb carrers; pel sud amb el pati establert a Joan Resclosa; per ponent, amb el pati del palau (Íd, 2/4/1497).

Fig 2, núm 14. Pati de Joan Bertran, patró de «llambí» (1497), que el va vendre (1521) a Joan Alzines. Afrontava per ponent amb els hereus de Vicenç Deusovol, mestre d'aixa, i per la resta amb diferents carrers (AHG.NP, núm 51; 6/4/1521, venda).

Fig 2, núm 15. Pati de Vicenç Deusovol, mariner (1497). Estava plaçat a «Cambassa» i afrontava, per llevant amb Joan Bertran, mariner i mestre d'aixa; per ponent, amb la resta del pati, i pel sud i nord amb carrers (AHG.NP, núm 546; 30/3/1497, establiment).

Fig 2, núm 16. Pati de Pere Saborit, boter (1497), que després (1519) fou de Pere Esteve, teixidor. Afrontava, per llevant amb Vicenç Deusovol, mariner i mestre d'aixa; per ponent, amb la resta del pati, i pel sud i nord amb carrers (Id, 31/3/1497).

Fig 2, núm 17. Pati de Joan Bofill, ferrer (1497) i casa de Martí Oliver (1519) i d'Antic Vidal (1562). Afrontava, per llevant amb el pati establert a Pere Saborit; per ponent, amb un altre pati, i pel sud i nord amb carrers (Id, 31/3/1497).

Eleonor, filla de Joan Bofill i muller de Jaume Guàrdies, mariner, després d'haver-hi edificat una casa, el varen vendre a Martí Oliver, mariner, l'any 1519. Afrontava per llevant amb Pere Esteve (abans, de Pere Saborit); per ponent, amb Joan Ferrer, calafat, i pel sud i nord amb carrers (AHG.NP, núm 50; 26/7/1519, venda).

Fig 2, núm 18. Pati d'Antoni Godefra, mariner (1497), que després

d'haver-li estat establert, el va vendre a l'esmentat Joan Ferrer, calafat (1497). Afrontava, per llevant amb Joan Bofill, corder; pel sud, amb el pati de Joan Sabater, fuster, que l'havia comprat feia molt poc temps a Joan Ferrer; per ponent i nord amb carrers (AHG.NP, núm 546; 1497, venda).

Fig 2, núm 19. Pati de Joan Ferrer (1496), que després fou de Joan Sabater (1497), d'Eleonor Ferrer (1562) i de Joan Canyet dels Molins (1562).

Eleonor Ferrer, vídua en primeres núpcies d'Antoni Ferrer, mestre d'aixa, va vendre el pati —que era situat a la «plaça den Bassa»— a Joan Canyet dels Molins. Afrontava, per llevant amb Antic Vidal, pescador, i amb Guillem Bernat, bracer; pel sud amb Nicolau Canyet, fill del comprador, que abans fou d'Antoni Sastre; per ponent amb el mur de la vila, mitjançant un carrer; i pel nord amb un altre carrer (AHG.NP, núm 97; 23/2/1562, venda).

Fig 2, núm 20. pati de Guillem Bernat (1562).

Fent la composició d'afrontacions dels anteriors patis i cases és possible cerclar completament el palau pels vessants de llevant i de tramuntana.

Per poder completar l'entramat de cases i patis i, a l'ensems, aconseguir col·locar el palau al mig, és necessari confeccionar el *cercle interior* (fig 3) en el qual hi havia les cases o patis situats entre el cercle del mig i el propi palau.

Fig 3, núm 10. Casa de Nicolau Bertran, mariner (1554), antic pati de Joan Guinau (1531).

Fig 3, núm 11. Casa dels hereus d'en Moret (1602), que abans era de Pere Ropidera (1554).

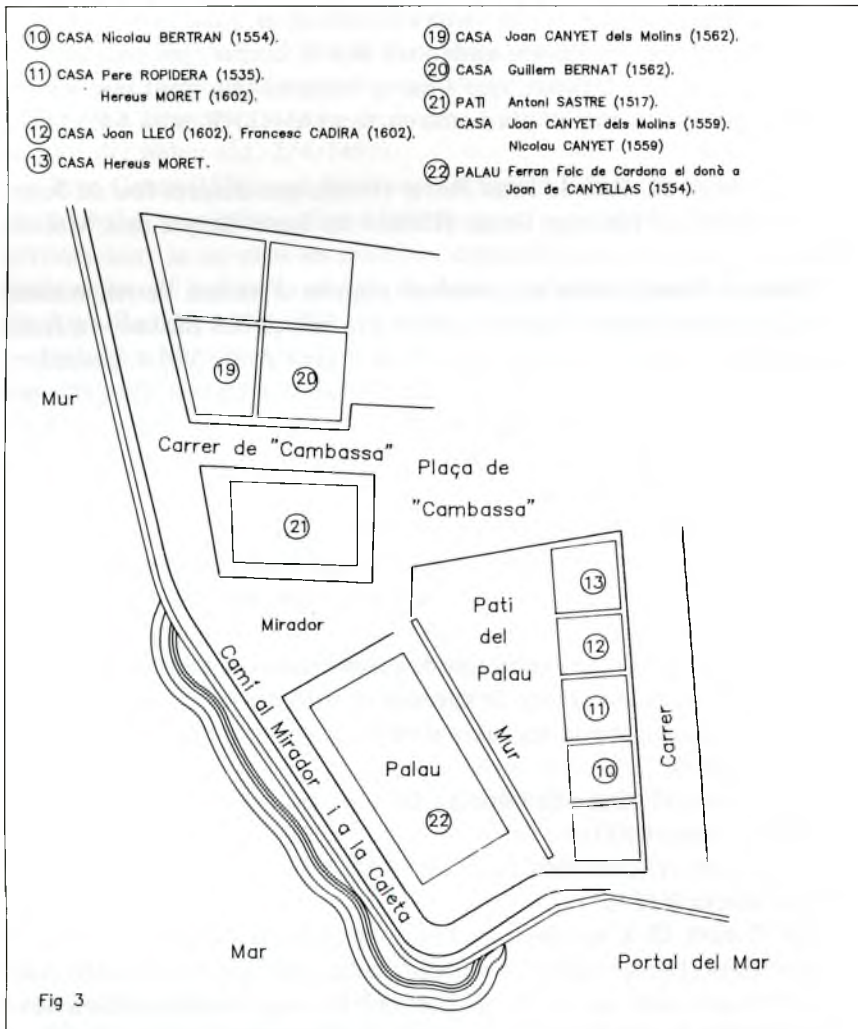
Fig 3, núm 12. Casa de Joan Lleó, mercader (1602), anomenada la «casa petita». La va vendre a Francesc Cadira, mariner (1602). Afrontava, per llevant amb un carrer; pel sud amb la casa dels hereus d'en Moret, que abans fou de Pere Ropidera; per ponent amb el palau, i pel nord amb la casa d'en Moret (AHG.NP, núm 166; 12/2/1602, venda).

Fig 3, núm 13. Casa d'en Moret (1602).

Fig 3, núm 19. Casa de Joan Canyet dels Molins (1562).

Fig 3, núm 20. Casa de Guillem Bernat, bracer (1562).

Fig 3, núm 21. Solar d'Antoni Sastre, mariner (1517), que després fou la casa de Joan Canyet dels Molins, mercader (1559) i del seu fill, Nicolau Canyet (1559). Li fou establert per Lluís de Sedano, procurador de Ramon de Cardona i d'Elizabet de Requesens i de Cardona, comtes de Palamós. Afrontava per llevant amb el carrer de «Cambassa»; pel sud

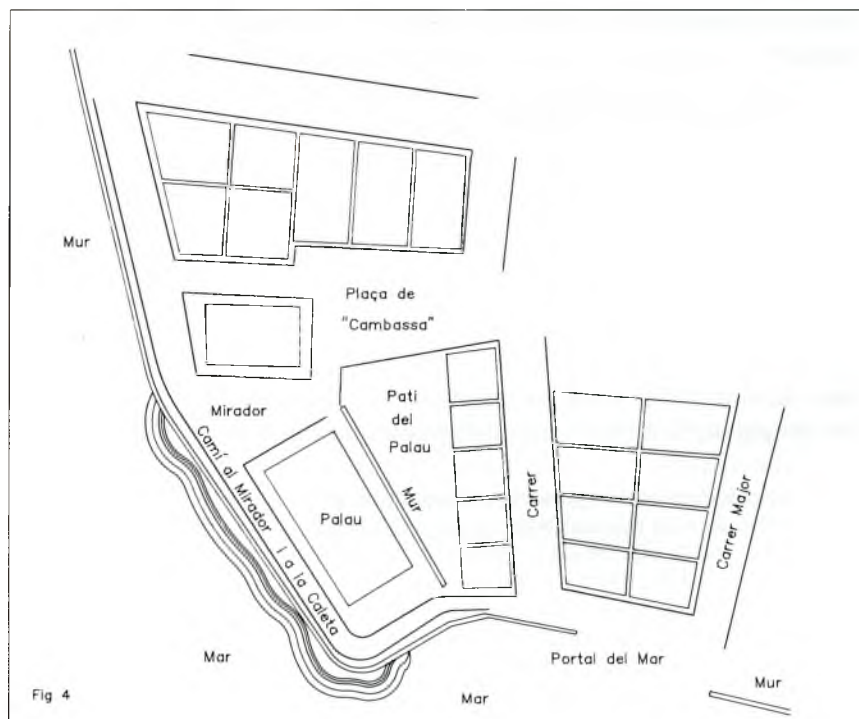
amb les possessions dels comtes, o sia el palau; i per ponent amb el mur de la vila. A l'escriptura d'establiment hi ha una clàusula per la qual es comprometia a no obrir finestres al mur (AHG.NP, núm 40; 10/10/1517, establiment).

Joan Canyet dels Molins donà en heretatge al seu fill Nicolau Canyet, la casa o casal que antigament fou d'Antoni Sastre. Les afrontacions eren, per llevant amb la «plaça d'en Bassa»; pel sud amb el palau de Joan Canyellas, procurador general del comte de Palamós; per po-

nent amb el mur de la vila; i pel nord amb les cases de Joan Ferrer i de Guillem Bernat, mitjançant un carreró (AHG.NP, núm 91; 12/6/1559, donació).

Fig 3, núm 22. PALAU de Joan de Canyellas (1554). Ferran Folc de Cardona, comte de Palamós, donà el domini directe de totes les seves cases, que antigament anomenaven «el palau del senyor Comte», al seu «fidel cavaller» Joan de Canyellas de Barcelona. Tot el conjunt, afronta per llevant amb Pere Ropidera i amb Nicolau Bertran, mariner, ja mort; pel sud amb el «camí que va al Mirador i a la Caleta»; per ponent amb el mar; i pel nord amb Joan Canyet dels Molins, mercader (AHG.NP, núm 573; 13/5/1554, donació).

La superposició dels tres cercles (fig 4) dóna la posició exacta de l'antic palau reial de Palamós. Pel que es veu, durant els dos primers segles següents a la fundació de Palamós, el palau gaudia d'un extens pati que s'estenia, per llevant fins arribar a l'actual carrer Major de la vila i pel nord fins a la notaria i la capella de Santa Maria (actual església parroquial). Pel vessant de ponent hi havia la paret rocosa que aleshores 'el

separava del mar. Pel sud arribava fins el mur de la vila, separat per un camí —ara inexistent— que anava des de la «caleta» (sota l'església) fins el «portal del mar» —porta d'accés al port— i al barri de l'Arenal o «drasenal», també anomenat «raval de Mar» (actual plaça de Sant Pere). Sembla, doncs, que en Botet i Sisó no anava desencaminat quan afirmava que el palau era construït al vessant sud de la vila i arran del port.

Amb els anys, els senyors de Palamós varen atorgar establiments de patis o solars per a la construcció d'habitatges al voltant del palau i a expenses del pati original. Al mateix temps es crearen els actuals carrers de: les Notaries, Mauri Vilar, de l'Església, Allada i la plaça del Forn (antic pati del palau i «plaça de Cambassa» o «d'en Bassa»). El carrer Major, que travessava Palamós de nord a sud (des del Portal de «la Bassa» —actual Plaça dels Arbres— al del Mar —carrer Tauler i Servià—), sembla que ja existia des de la fundació de la vila.

Ampliant el que he dit anteriorment, amb l'aportació de noves escriptures, es pot arribar a cercar una visió molt més complerta del vessant nord del palau, situant l'església parroquial, el cementiri i la notaria i escrivania de Palamós. Però això seria feixuc per al lector perquè comportaria relacionar i al mateix temps construir la corresponent teranyina de cases i patis. De totes maneres, no deixaré d'esmentar-les al marge⁽⁹⁾.

DESAPARICIÓ DEL PALAU

Els turcs de l'esquadra de Barba-rossa varen ferir de mort l'antic palau de Palamós quan el 1543 el cremaren i enrunaren en part. El seu propietari, el comte de Palamós, Ferran Folc de Cardona, en lloc d'arranjar-lo, el donà al seu procurador, Joan de Canyellas (1554), el qual no va poder, o no va voler, tornar-li a donar l'esplendor de què havia gaudit segles abans.

Els marmessors de Jerònima Canyellas, filla i hereva de Joan de Canyellas, seguint el seu desig, varen vendre el palau o, més ben dit, les restes del palau, a la universitat dels homes de Palamós⁽¹⁰⁾, segons consta

(9) Relació d'escriptures emprades per a la confecció de la fig 5, (AHG. Notaris del districte de la Bisbal, secció de Palamós): Núm 560 (4/4/1520); núm 21 (14/4/1520); núm 562 (6/5/1522); núm 13 (26/1/1428); núm 508 (26/1/1428); núm 510 (25/6/1429); núm 533 (20/1/1468); núm 49 (29/3/1518) i (16/6/1518), tres escriptures; núm 21 (14/4/1520); núm 531 (26/4/1535); núm 83 (31/10/1554); núm 85 (4/8/1556); núm 109 (12/12/1569); núm 111 (8/5/1571); núm 113 (3/8/1572) i (18/10/1572); núm 130 (29/11/1583).

(10) AHG.NP, núm 191; 7/6/1622. Escripura de venda de part del palau a Jaume Juny, mercader de Palamós, per part dels jurats dela vila. S'esmenten les dades del testament de Jerònima.

en una escriptura del notari de Barcelona, Francesc Aquiles, datada el dia 2 de desembre de 1615.

Aquesta compra, en lloc de ser un benefici per a la vila, només va portar maldecaps als jurats de Palamós, ja que no en treien cap mena de rendiment i en canvi havien de pagar cada any els interessos del préstec (censal) manllevat per fer la compra. Per això, en data 22 de maig de 1622, els jurats de la vila, Francesc Roig, Joan Casanovas i Joan Valentí, convocaren tots els veïns en el pati del palau⁽¹¹⁾ i exposaren que «..attès [que] la universitat de la present vila resta y està carregada en dotse lliures de pensió de censal quiscun any, de la compra anys ha per la mateixa universitat de la casa dita lo palau, feta, y attès de aquella vui no reb ninguna utilitat ni ha rebuda de dita compra ensà, y attès que restant per dita universitat tot lo que es descubert en dit palau y del que es cubert tot lo ambit ocupa una volta grassa hi ha feta en dit cubert y hauria casa sufficient y bastant per obs y servei de dita universitat, y atès finalment que de una partida de dita casa, ho palau, ço és, de lo que es cubert de dita volta grassa, ho principi de agulla a ella contiguo en avall, enves mitx jorn, se són oferts lo honorable Jaume Juny mercader y Joan Vidal mestre de axa de dita vila, donarne a dita universitat dos centes lliures barcelonesas de preu...», per tant, decidiren vendre la part del palau que encara restava coberta als veïns de Palamós, Jaume Juny i Joan Vidal, perquè edificuessin una casa, imposant-los certes condicions pel que fa a l'obertura de portes i finestres. La resta del palau va quedar com a pati i, quasi un segle més tard, es convertí en el «corral i carnisseria de la vila», segons figura en el cadastre de l'any 1716⁽¹²⁾.

Les afrontacions que figuren a l'escriptura de venda de la part coberta del palau, aporten dades molt interessants que no havien estat esmentades a les altres escriptures citades anteriorment. Textualment està escrit *certam partem dicti palatii... situs extramènia et in loco dicto dels miradors... afrontatur ab orient in menia eiusdem ville et est patium dischopertuno, a meridie in honore nunch dicitur la casa valentina, camino publico mediante, ab occidente in honore dicte universitatis que est la plassa dels miradors, et a circio in honore dicte universitatis residuo...* Pel que es veu, el palau gaudia de murs pel vessant de llevant i, per ponent, la plaça dels miradors el separava del mar (fig 5).

(11) AHG.NP, núm 191; 22/5/1622. Acta de l'assemblea.

(12) Arxiu municipal de Palamós. Cadastre de Palamós, 1716. Entre les propietats del Comú, hi figura la carnisseria, un cobert i un corral per a recollir el bestiar (pàg 51).

Fig 5

CONCLUSIONS FINALS

L'antic Palau reial de Palamós fou construït abans de la fundació de la vila i, en el decurs dels segles, va experimentar diverses modificacions en la seva estructura inicial. Envoltat de murs i fossats, estava situat en un lloc privilegiat de la vila, al cim d'un petit promontori rocós, envoltat pel mar en els vessants de ponent i sud, dominant el primitiu port.

Palamós va créixer lentament, agafant com a punt de referència el palau reial. Així, els primers habitants de la vila varen construir els seus habitatges al voltant del palau. Pel vessant de llevant, on es crearen els actuals carrers Major, Tauler i Servià, Allada (on hi havia antigament la plaça de la vila) i Pagès Ortiz, i pel vessant nord, on edificaren la primitiva capella dedicada a la Mare de Déu i també la casa de les notaries. Més tard, a partir del segle XV, la vila es va eixamplar pel nord i es formaren els carrers del Portalet (carrer de les Notaries i Roda), el de Dalt (carrer Pagès i Ortiz), el dels Molins i, al vessant sud, s'edificaren les primeres «botigues» junt el port, entre aquest i la «fontanella» (l'actual plaça de Sant Pere i de la Catifa).

El palau fou definitivament destruït durant el sagnant atac dels turcs de Barba-rossa (1543). El 1554 la propietat, que sempre havia estat del rei o dels senyors de Palamós, va passar a un particular, Joan de Canyellas, procurador del comte de Palamós. La seva filla Jerònima el va vendre als jurats de la vila, els quals, després de vendre la part que encara restava coberta, es reservaren la part enrunada per a ús de la vila. Actualment ocupa la part compresa entre el museu «El Cau», la plaça del Forn, el carrer de les Notaries, el carrer del Canó i l'avinguda Onze de Setembre.